

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÙI KIỀU NGÀ

**TRUYỆN NGẮN Y BAN
TRONG BỐI CẢNH VĂN XUÔI THỜI KÌ ĐỔI MỚI**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Tôn Thảo Miên

THÁI NGUYÊN, NĂM 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn *Truyện ngắn Y Ban trong bối cảnh văn xuôi thời kì đổi mới* là công trình nghiên cứu của riêng tôi.

Mọi số liệu, kết quả trong luận văn là trung thực, chưa từng được công bố trong các công trình khác. Nếu sai tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm.

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2016

Học viên

Bùi Kiều Nga

LỜI CẢM ƠN

Trước hết tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Tôn Thảo Miên, người đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo để tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi xin cảm ơn sự quan tâm giúp đỡ của các thầy cô giáo trong tổ Văn học Việt Nam - Khoa Ngữ Văn - Trường đại học sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện để tôi thực hiện công việc nghiên cứu của mình.

Và cuối cùng, xin cảm ơn gia đình, bạn bè đã tạo mọi điều kiện thuận lợi để tôi học tập, nghiên cứu, hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2016

Học viên

Bùi Kiều Nga

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
4. Mục đích nghiên cứu.....	9
5. Phương pháp nghiên cứu	9
6. Cấu trúc của luận văn.....	10
Chương 1. VĂN XUÔI THỜI KÌ ĐỔI MỚI VÀ SỰ XUẤT HIỆN CỦA Y BAN.....	11
1.1. Vài nét về văn xuôi thời kì đổi mới	11
1.2. Những dấu hiệu khởi sắc của văn xuôi nữ.....	19
1.3. Sự xuất hiện của Y Ban.....	27
1.3.1. Vài nét về tác giả	27
1.3.2. Quan điểm sáng tác của Y Ban.....	28
1.3.3. Sự nghiệp sáng tác của Y Ban	30
Tiểu kết.....	32
Chương 2. THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN Y BAN. 34	
2.1. Quan niệm nghệ thuật về con người trong văn học và trong truyện ngắn Y Ban	34
2.1.1. Quan niệm nghệ thuật về con người trong văn học.....	34
2.1.2. Quan niệm nghệ thuật về con người của Y Ban.....	35
2.2. Thế giới nhân vật trong truyện ngắn Y Ban	38
2.2.1. Khái niệm nhân vật.....	38
2.2.2. Một số kiểu nhân vật tiêu biểu trong truyện ngắn Y Ban.....	39

2.3. Các phương thức xây dựng nhân vật trong truyện ngắn Y Ban	Error!
Bookmark not defined.	
2.3.1. Xây dựng nhân vật qua miêu tả ngoại hình	Error! Bookmark not defined.
2.3.2. Xây dựng nhân vật qua nghệ thuật khắc họa nội tâm.....	Error!
Bookmark not defined.	
Tiểu kết:	Error! Bookmark not defined.
Chương 3. CỐT TRUYỆN VÀ TÌNH HUỐNG TRUYỆN TRONG TRUYỆN NGẮN Y BAN.....	Error! Bookmark not defined.
3.1. Cốt truyện.....	Error! Bookmark not defined.
3.1.1. Khái niệm cốt truyện.....	Error! Bookmark not defined.
3.1.2. Các kiểu cốt truyện trong truyện ngắn Y Ban	Error! Bookmark not defined.
defined.	
3.2. Tình huống truyện trong truyện ngắn Y Ban	Error! Bookmark not defined.
defined.	
3.2.1. Khái niệm tình huống truyện	Error! Bookmark not defined.
3.2.2. Các kiểu tình huống truyện.....	Error! Bookmark not defined.
Tiểu kết:	Error! Bookmark not defined.
KẾT LUẬN	82
TÀI LIỆU THAM KHẢO	84

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Sau 1975 đặc biệt là từ Đại hội VI của Đảng năm 1986 với đổi mới tư duy trên mọi mặt của đời sống xã hội từ kinh tế, chính trị, văn hóa đến văn học nghệ thuật thì văn học cũng có những chuyển biến và khởi sắc. Góp phần vào sự chuyển biến và khởi sắc ấy là đội ngũ đông đảo các nhà văn nữ vừa trẻ lòng, trẻ đời vừa giàu sức sáng tạo. Đây là thời kỳ mà người ta thường gọi là thời kỳ “văn học mang gương mặt nữ”. Cùng với Phan Thị Vàng Anh, Nguyễn Thị Thu Huệ, Võ Thị Hảo, Lý Lan... Y Ban cũng là một trong những gương mặt nổi bật, có nhiều đóng góp quan trọng trong việc tạo nên những dấu ấn của đời sống văn học thời kì này.

Y Ban được mọi người biết đến trước hết ở những tác phẩm đạt giải thưởng cao: Giải nhất cuộc thi truyện ngắn của tạp chí Văn nghệ quân đội (1989-1990) - chùm truyện ngắn *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* và *Người đàn bà có ma lực*. Giải B cuộc thi viết về người Hà Nội của NXB Hà Nội - tập truyện ngắn *Người đàn bà có ma lực*. Giải C của Liên hiệp các hội văn học nghệ thuật - tập truyện ngắn *Miếu hoang*. Giải nhất cuộc thi viết truyện ngắn về đề tài giáo dục đạo đức cho thiếu nhi, NXB giáo dục - truyện ngắn *Ngôi nhà thân thiện*. Giải nhì cuộc thi về truyện ngắn viết về Công an Hà Nội- truyện ngắn *Con đường qua bảy ngã tư*. Giải C cuộc thi tiểu thuyết của Hội nhà văn Việt Nam - tiểu thuyết *Xuân Từ Chiều*. Những thành công đó giúp Y Ban tự tin hơn trên con đường sáng tạo của mình.

Sau những thành công ấy chị vẫn miệt mài sáng tác với tất cả tâm huyết và niềm say mê. Gắn bó với nghiệp văn đã hơn hai mươi năm, Y Ban đã là tác giả của mười chín tác phẩm thuộc các thể loại: truyện ngắn, truyện vừa và tiểu thuyết. Nhiều tác phẩm của chị khi ra đời đã thu hút được sự chú ý của độc giả và giới chuyên môn. Đã có không ít cuộc phỏng vấn, các bài viết trên các

báo và tạp chí về các tác phẩm của chị, thậm chí có cả những trang diễn đàn đăng tải trên mạng Internet của người Việt ở nước ngoài.

Như đã trình bày, tác phẩm của Y Ban được bạn đọc và giới chuyên môn quan tâm, song sự quan tâm ấy mới chỉ ở phạm vi những bài viết, những bài phỏng vấn trên các báo hoặc tạp chí. Ngoài ra cũng có một số luận văn nghiên cứu về sáng tác của chị, nhưng việc đi sâu tìm hiểu, nghiên cứu, khám phá truyện ngắn Y Ban trong bối cảnh văn xuôi thời kì đổi mới từ góc độ thế giới nhân vật, cốt truyện và tình huống truyện để thấy sâu sắc hơn quan niệm của nhà văn về hiện thực cuộc sống và con người trong một giai đoạn xã hội đầy biến động vẫn chưa được nghiên cứu một cách thấu đáo.

Chính vì vậy chúng tôi mạnh dạn lựa chọn đề tài *Truyện ngắn Y Ban trong bối cảnh văn xuôi thời kì đổi mới* làm đề tài nghiên cứu của mình. Việc nghiên cứu một cách hệ thống vấn đề này giúp chúng ta thấy rõ sự đóng góp to lớn của Y Ban về phương diện sáng tạo nghệ thuật truyện ngắn thời kì đổi mới, đồng thời đề tài cũng góp phần làm tư liệu tham khảo cho các sinh viên, học viên và những người yêu thích văn học Việt Nam đương đại.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Các bài viết về truyện ngắn của Y Ban in trên các báo và tạp chí

Y Ban sáng tác từ rất sớm, khi còn đang học phổ thông nhưng đến khi *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* đoạt giải cuộc thi truyện ngắn của *Tạp chí Văn nghệ quân đội* (1989-1990), chị mới được bạn đọc chú ý và từ đó với những thành công tiếp theo chị thực sự trở thành gương mặt ấn tượng trong văn giới.

Trong bài *Một giọng nữ trầm trong văn chương*, Bùi Việt Thắng đã chỉ ra cái được và chưa được của truyện ngắn Y Ban. Về lối viết của cây bút này, ông nhấn mạnh “*Y Ban có lối viết riêng của mình, chị chú ý khai thác nhiều tâm trạng điển hình của nhân vật trong những tình huống tiêu biểu*”, cũng trong bài viết này ông khái quát: “*Truyện của Y Ban có thể được xếp vào dạng tâm tình - không đặc sắc về cốt truyện và tình tiết song lại có khả năng*

lắng đọng trong người đọc bởi chiều sâu tâm lý của tính cách da diết của tình đời, tình người” [30]. Trong bài viết Khi người ta trẻ in trên báo Văn nghệ số 43/1993 của Bùi Việt Thắng, Y Ban cũng là một trong những nhà văn nhận được lời khen ngợi từ tác giả bài viết “Y Ban quan tâm đến yếu tố thời gian nghệ thuật nên truyện chị đậm chất chiêm nghiệm triết lý” [29].

Trên báo Văn nghệ số 25/2003, đăng bài Y Ban và những thân phận đàn bà của Xuân Cang. Tác giả đã phân tích và lí giải về cách xây dựng nhân vật nữ của Y Ban. Ông đánh giá: “Y Ban là một người phụ nữ viết văn đầy nhạy cảm và chị nhận được những biến thái tinh vi trong tâm hồn con người”. [4]

Bài viết của Lê Thị Hương Thủy với nhan đề *Đọc truyện ngắn Y Ban*, người viết đã có những khái quát cơ bản về đặc điểm trong những tác phẩm thuộc “thể loại nhỏ” của Y Ban trên nhiều khía cạnh, trong đó có một nhận định chung nhất tác giả viết: “*Đọc truyện ngắn Y Ban người đọc như bị ám ảnh không dứt về những thân phận những cuộc đời qua từng câu chuyện kể. những câu chuyện tưởng như không đầu không cuối nhưng lại có sức neo giữ trong tâm trí người đọc. Tựa vào cảm giác, tâm trạng...ngòi bút của Y Ban đã khơi sâu mạch nguồn cảm xúc vào thế giới tâm linh của con người để rồi đem đến cho người đọc những cảm nhận, những nỗi niềm trước từng cảnh ngộ*”. [38, tr. 22].

Trong báo cáo kết quả cuộc thi văn xuôi về đề tài Hà Nội, giám đốc nhà xuất bản Hoàng Ngọc Hà đánh giá cao tác phẩm của chị: “*Y Ban (giải B) lại có một lối kể chuyện thật thản nhiên, không bình phẩm mà dẫn người đọc vào những suy tư và tự xem lại cách sống của mình*”.

Tạ Duy Anh trong bài viết *Bên trong lớp vỏ mang tên Y Ban* nhận định rằng: “*Nói Y Ban sống thế nào viết thế ấy là mới chỉ hiểu bà nhà văn này ở cái vỏ ngôn ngữ bề mặt. Ẩn sâu những xù xì, thô ráp, dữ tợn, ngoa ngoắt, có phần bừa bộn...là một tâm hồn luôn thèm khát sự thanh sạch và một đời sống đúng như vẻ tươi tắn, thân thiện, hấp dẫn của nó mà vì điều đó mọi vật mới thêm muốn được ra đời, khao khát sinh trưởng và luôn mơ tới sự tươi tốt*”. [1]

Nhìn chung những bài viết về sáng tác của Y Ban in trên các báo và tạp chí chưa thực sự phong phú về số lượng và mức độ khảo sát chưa sâu. Đa số các tác giả chỉ dừng lại ở việc tìm hiểu một số tác phẩm tiêu biểu, nhận diện tác giả mà chưa có những nghiên cứu cụ thể các bình diện của tác phẩm. Cũng là những sáng tác của Y Ban nhưng chúng ta sẽ thấy một không khí sôi nổi, thẳng thắn hơn tự do hơn khi trao đổi về các sáng tác của Y Ban - đó là những bài viết trên các báo mạng, trên các diễn đàn văn nghệ.

2.2. Các bài viết, trao đổi về truyện ngắn của Y Ban trên các trang diễn đàn và báo mạng

Trong một cuộc trò chuyện giữa nhà báo và nhà văn Y Ban chị đã thẳng thắn bày tỏ quan điểm của mình về khâu tiếp nhận: “*Dù là theo dòng văn học nào, lãng mạn, hiện thực hay cách tân thì mục đích cuối cùng của nhà văn cũng là hướng đến bạn đọc. Bạn đọc là người thông minh nhất, vì vậy tôi hoàn toàn tôn trọng ý kiến của độc giả*”. Đúng là như vậy, vì có độc giả dễ tính, nhưng cũng có độc giả khó tính, nên khi độc giả tiếp cận với bất kỳ một tác phẩm văn học nào thì tác phẩm văn học đó sẽ được đánh giá trên nhiều chiều và nhiều góc độ khác nhau. Đó là lí do chúng tôi đưa mục này vào luận văn. Các bài viết về truyện ngắn của Y Ban trên mạng Internet thể hiện quan điểm và cảm nhận của độc giả nhiều thế hệ, nhiều tầng lớp. Số lượng rất phong phú nhưng dưới đây chúng tôi xin được hệ thống một số bài viết của các nhà báo và một số cuộc trao đổi của độc giả là những thành viên của những diễn đàn có uy tín trên mạng.

Trong bài viết *Tình dục và văn chương nữ giới trong nước* - Nguyễn Mạnh Trinh trên trang www.phunucali.com, đã có cái nhìn khá cởi mở về tình dục trong văn chương. Tác giả bài viết đã tìm hiểu tương đối kỹ về phản ứng của bạn đọc trong nước trước một số tác phẩm mang yếu tố sex mà tác giả là các nhà văn nữ: *Bóng đèn* (Đỗ Hoàng Diệu), *Cánh đồng bất tận* (Nguyễn Ngọc Tư), *Tre rừng* (Năm con Ngựa Trời), *I am đàn bà* (Y Ban). Mở đầu cho việc

cảm nhận truyện ngắn *I am đàn bà* của Y Ban, ông giới thiệu: “Năm 2006 cuốn sách *I am đàn bà của Y Ban* là một hiện tượng của văn học trong nước. truyện của Y Ban cũng đậm đặc tâm tính và chân dung của một người đàn bà được phác họa để mô tả bằng những nét đen tràn ứ cảm giác” [45]. Sau những đoạn phân tích về cuộc đời nhân vật, ông kết thúc bằng một nhận xét đầy sự chia sẻ: “Người đàn bà - nhân vật của Y Ban dù là cái Tý, cái Thanh, Thị... của giới nghèo khổ cùng đinh, hay Tụ của giới có học đều giống nhau, đều có cái ham muốn tự nhiên của con người và lúc nào cũng lừng lơ, phân đôi giữa cái muốn và cái ngăn cấm. Để rồi những chọn lựa chỉ là bất đắc dĩ của một tâm trạng rất đàn bà...” [45]

Trong bài *Độc sách I am đàn bà*, Phạm Hồ Thu đã có một khái quát cho toàn tập truyện ngắn này: “Mỗi truyện là một câu chuyện thú vị hoặc là nói về vẻ đẹp đàn bà, hoặc là nói về nỗi đờn đau đàn bà (...), làm nên cả một tư lớn cho tập sách. Đó là bài ca bi lụy và ngạo nghễ về thế giới đàn bà trong nỗi khát vọng đi tìm một xã hội hoàn hảo hơn để mỗi người đàn bà đều xứng đáng là người của phái đẹp”. [36]

Tuy nhiên, không chỉ nhận được những lời khen truyện ngắn của Y Ban cũng nhận được những phản hồi trái chiều rất mạnh mẽ từ phía độc giả. Từng câu chữ trong bài viết của anh Hoàng Thành Nam gửi cho biên tập website trẻ thơ - diễn đàn văn học trẻ đã cho thấy thái độ vô cùng phẫn nộ của anh trước việc Nhà xuất bản Phụ nữ cho phát hành cuốn *I am đàn bà*. “Tôi không thể nghĩ rằng hiện các nhà xuất bản lại có thể cho xuất bản những cuốn sách có nội dung phản tác dụng như thế này...”

1. Về góc độ ý nghĩa tích cực (...) những ý nghĩa tốt đẹp của các câu chuyện hay những bài học triết lý mà tác giả có thể mang lại cho người đọc cũng chỉ mức độ nông cạn thiếu sâu sắc và tầm thường.

2. Về góc độ giải trí cuốn sách có thể mang lại cho người đọc sự giải trí nhưng sự giải trí ở đây gắn liền với vấn đề nhục dục. Nếu tách những vấn đề nhục dục ra khỏi nội dung câu chuyện thì vấn đề giải trí ở đây sẽ chẳng còn gì...